

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **РЕГІОНАЛЬНА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА:
НАУКОВІ ПОСТУЛАТИ ТА ПРАГМАТИКА РОЗБУДОВИ**
(на матеріалах Департаменту фінансів
Херсонської обласної державної адміністрації)

**REGIONAL BUDGET POLICY: SCIENTIFIC POSTULATES
AND DEVELOPMENT PRAGMATICS**
(on the materials of the Department of Finance
of Kherson Regional State Administration)

Виконав: здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти групи 6Ф
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Кан М.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник: Сідельникова Л.П.

(прізвище та ініціали)

Хмельницький - 2025 року

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., професор

_____ Лариса СІДЕЛЬНИКОВА

«16» 09 2025 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____ Кану Максиму Віталійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Регіональна бюджетна політика: наукові постулати та прагматика розбудови (на матеріалах Департаменту фінансів Херсонської обласної державної адміністрації)

керівник роботи Сідельникова Лариса Петрівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом закладу вищої освіти від «16» вересня 2025 року № 429-с

2. Строк подання роботи здобувачем 22 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні документи, підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні видання, звітність Міністерства фінансів України, звітність Державної казначейської служби України, звітність Департаменту фінансів Херсонської обласної державної адміністрації.

4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні постулати бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів. Моніторинг ефективності регіональної бюджетної політики в Україні. Стратегічні орієнтири модернізації регіональної бюджетної політики.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Робота містить 8 рисунків та 17 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Консультант з написання I-III розділів	Лариса СІДЕЛЬНИКОВА, завідувач кафедри	16.09.25	24.11.25
Консультант з нормоконтролю	Олена НОВОСЬОЛОВА, доцент	16.09.25	01.12.25

7. Дата видачі завдання 16.09.25 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Огляд літературних джерел з теми	17.09.25-24.09.25	виконано
2.	Складання і затвердження плану роботи	25.09.25-30.09.25	виконано
3.	Написання 1 розділу	01.10.25-17.10.25	виконано
4.	Написання 2 розділу	20.10.25-03.11.25	виконано
5.	Написання 3 розділу	04.11.25-17.11.25	виконано
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	18.11.25-24.11.25	виконано
7.	Оформлення роботи	25.11.25-01.12.25	виконано
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	02.12.25	виконано
9.	Подання роботи для перевірки у КСПНП	09.12.25	виконано
10.	Захист роботи в ЕК	22.12.25	виконано

Здобувач Максим КАН
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи Лариса СІДЕЛЬНИКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Кан М.В. Регіональна бюджетна політика: наукові постулати та прагматика розбудови. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. – Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, 2025.

Кваліфікаційну роботу магістра присвячено комплексному дослідженню питань формування та реалізації регіональної бюджетної політики і перспектив її розбудови. Визначено теоретичні постулати бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів. Проведено моніторинг ефективності регіональної бюджетної політики в Україні. Використані дані бюджетної звітності Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України. Розглянуто стратегічні орієнтири модернізації регіональної бюджетної політики.

Ключові слова: регіон, бюджет, бюджетна політика, доходи, видатки, податкові надходження, офіційні трансферти, партисипативне бюджетування.

ABSTRACT

Kan M.V. Regional budget policy: scientific postulates and development pragmatics. – Manuscript.

Master's Thesis in specialty 072 – Finance, Banking, Insurance, and the Stock Market. – Kherson National Technical University, Khmelnytskyi, 2025.

The master's thesis is devoted to a comprehensive study of issues related to the formation and implementation of regional budget policy and prospects for its development. Theoretical postulates of budget policy for socio-economic development of regions are defined. Monitoring of the effectiveness of regional budget policy in Ukraine is carried out. Data from budget reports of the Ministry of Finance of Ukraine and the State Treasury Service of Ukraine are used. Strategic guidelines for modernizing regional budget policy are considered.

Keywords: region, budget, budget policy, revenues, expenditures, tax revenues, official transfers, participatory budgeting.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОСТУЛАТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	9
1.1. Концептуальні основи регіональної бюджетної політики	9
1.2. Еволюція наукових поглядів на проблематику бюджетної політики розвитку регіонів	20
1.3. Інституційні засади бюджетної політики регіонального розвитку ..	29
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	38
2.1. Аналіз регіональної диференціації доходів місцевих бюджетів в Україні	38
2.2. Оцінка рівня бюджетного забезпечення потреб територіальних громад у розрізі регіонів	53
2.3. Аналітичні підходи до діагностики результативності міжбюджетних відносин	67
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ	75
3.1. Партисипативне бюджетування як новітній інструмент реалізації регіональної бюджетної політики	75
3.2. Шляхи вдосконалення бюджетної політики на регіональному рівні в умовах фінансової децентралізації	84
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах системної трансформації фінансової системи України регіональна бюджетна політика стає визначальним чинником забезпечення життєздатності територій та ефективним інструментом реалізації стратегічних пріоритетів держави на місцях. Процеси фінансової децентралізації, що розпочалися понад десятиліття тому, докорінно змінили наукові постулати управління публічними фінансами, змістивши акцент на автономію та відповідальність органів місцевого самоврядування за формування власного ресурсного потенціалу та забезпечення сталого розвитку громад. Проте динамічний розвиток цієї моделі зіткнувся з безпрецедентними викликами, які вимагають не лише теоретичного переосмислення, а й прагматичного коригування існуючих механізмів бюджетного регулювання.

Повномасштабна війна внесла радикальні корективи у прагматику розбудови регіональних бюджетних відносин, створивши умови жорсткого фіскального стиснення та критичної обмеженості ресурсів. Втрата податкової бази через руйнування промислового потенціалу, релокацію бізнесу та міграцію трудових ресурсів поставила громади перед необхідністю розв'язання складної дилеми: забезпечення першочергових видатків на соціальний захист, цивільну безпеку та підтримку критичної інфраструктури при одночасному збереженні базових стандартів життєдіяльності. У цьому контексті наукове обґрунтування нових підходів до бюджетної політики набуває критичної значущості для запобігання фінансовому колапсу та збереження керованості бюджетним процесом у кризових регіонах.

Особливої актуальності набуває питання трансформації міжбюджетних відносин, оскільки посилення вертикальних дисбалансів вимагає перегляду діючих інструментів фінансового вирівнювання. Необхідність адаптації місцевого самоврядування до нерівномірних темпів економічної деградації територій зумовлює пошук альтернативних джерел наповнення бюджетів та

впровадження жорстких режимів економії ресурсів. Це передбачає не лише зміну вектору розподілу коштів, а й формування нових компетенцій фінансових органів щодо управління ризиками та залучення зовнішніх інвестицій для потреб відновлення.

Сьогоднішня архітектура регіональних фінансів вимагає переходу від моделі пасивного адміністрування до активного антикризового менеджменту, де наукові постулати мають стати фундаментом для розробки гнучких інструментів бюджетної стійкості. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю збалансування інтересів держави та громад в умовах вилучення частини доходів на загальнонаціональні потреби, що потребує нових науково-практичних рішень для зміцнення фіскального простору територій. Таким чином, розбудова ефективної регіональної бюджетної політики в умовах воєнного стану та фінансової децентралізації є не лише науковою проблемою, а й запорукою збереження економічного суверенітету та створення передумов для майбутнього повоєнного відновлення країни.

Сучасна українська фінансова наука і практика, спираючись на здобутки світової економічної думки та результати наукових досліджень вітчизняних учених, сформуvalи власні напрацювання у сфері регіональної бюджетної політики. Теоретичні засади її формування та реалізації ґрунтовно представлені у працях таких науковців, як С. Булгакова, О. Василик, Г. Возняк, О. Кириленко, Т. Коляда, А. Крисоватий, В. Лагутін, Л. Лисяк, В. Опарін, Ю. Пасічник, І. Плужніков, М. Слатвінська, І. Сторонянська, В. Федосов та інших. У науковій літературі розкрито окремі аспекти сутності регіональної бюджетної політики, принципів її формування та основних напрямів модернізації в сучасних умовах.

Разом з тим, в умовах поглиблення процесів децентралізації та триваючої воєнної агресії РФ проти незалежної України, залишаються недостатньо дослідженими питання адаптації регіональної бюджетної політики до нових соціально-економічних викликів, забезпечення фінансової спроможності територіальних громад і підвищення стійкості регіональних бюджетів.

Актуальність зазначених аспектів, науково-теоретична і практична

значущість цих проблем, недостатній рівень їхнього вивчення та обґрунтування зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи магістра, визначили мету й основні завдання наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення. Тема дослідження має важливе теоретичне значення, оскільки сприяє системному осмисленню наукових постулатів регіональної бюджетної політики, зокрема її ролі, механізмів та принципів у контексті фінансової децентралізації та умов воєнного стану. Результати дослідження формують основу для розробки концепцій ефективного управління регіональними фінансами та оцінювання фінансової стійкості територіальних громад, що дозволяє поглибити розуміння природи фіскальної адаптивності місцевого самоврядування до кризових явищ.

Практичне значення дослідження полягає у формуванні рекомендацій для вдосконалення регіональної бюджетної політики та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів територіальних громад. Результати роботи можуть бути використані органами місцевого самоврядування для стратегічного планування доходів і видатків, оптимізації міжбюджетних трансфертів, управління капітальними та поточними витратами, а також для зміцнення фінансової спроможності регіонів.

Мета і задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток науково-методичних підходів і обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування та реалізації регіональної бюджетної політики в умовах воєнного стану та фінансової децентралізації в Україні.

Досягнення визначеної мети передбачало вирішення таких завдань:

- розглянути концептуальні основи регіональної бюджетної політики;
- дослідити еволюцію наукових поглядів на проблематику бюджетної політики розвитку регіонів;
- розкрити інституційні засади бюджетної політики регіонального розвитку;
- проаналізувати регіональну диференціацію доходів місцевих бюджетів в Україні;

- оцінити рівень бюджетного забезпечення потреб територіальних громад у розрізі регіонів;
- дослідити аналітичні підходи до діагностики результативності міжбюджетних відносин;
- охарактеризувати партисипативне бюджетування як новітній інструмент реалізації регіональної бюджетної політики;
- запропонувати шляхи вдосконалення бюджетної політики на регіональному рівні в умовах фінансової децентралізації.

Об'єкт дослідження – процеси формування та реалізації регіональної бюджетної політики України.

Предмет дослідження – теоретичні засади, методичні підходи і практичні аспекти формування та реалізації регіональної бюджетної політики України в умовах фінансової децентралізації.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечило можливість реалізувати єдність наукового дослідження. Для розробки теоретико-методологічних і прикладних засад задіяно методи: логічного узагальнення, аналізу, синтезу, порівняльного і статистичного аналізу, логічне узагальнення та групування (для оцінювання ефективності застосування інструментарію регіональної бюджетної політики); індукції, дедукції (для формування теоретичних засад впливу бюджетної децентралізації на економічний розвиток регіонів); системно-структурного та функціонального аналізу (під час вивчення стану й тенденцій функціонування бюджетної політики, розробки концепції бюджетної політики та підходу до її планування).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у систематизації теоретичних підходів до реалізації регіональної бюджетної політики, поглибленні обґрунтування механізмів формування та розподілу фінансових ресурсів на рівні областей через впровадження принципів адаптивного управління, а також у розробці пропозицій щодо зміцнення фіскальної стійкості регіонів та підвищення ефективності бюджетного регулювання в умовах

фінансової децентралізації і воєнних викликів.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі кваліфікаційної роботи магістра розглянуто теоретичні постулати бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів, визначено концептуальні основи регіональної бюджетної політики, досліджено еволюцію наукових поглядів на проблематику бюджетної політики розвитку регіонів, розкрито інституційні засади бюджетної політики регіонального розвитку. Другий розділ кваліфікаційної роботи магістра присвячений моніторингу ефективності регіональної бюджетної політики в Україні, в ньому проаналізовано регіональну диференціацію доходів місцевих бюджетів в Україні, оцінено рівень бюджетного забезпечення потреб територіальних громад у розрізі регіонів, досліджено аналітичні підходи до діагностики результативності міжбюджетних відносин. У третьому розділі кваліфікаційної роботи охарактеризовано партисипативне бюджетування як новітній інструмент реалізації регіональної бюджетної політики, запропоновані шляхи вдосконалення бюджетної політики на регіональному рівні в умовах фінансової децентралізації.

Основний текст кваліфікаційної роботи магістра викладено на 100 сторінках комп'ютерного набору, містить 17 таблиць, 8 рисунків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра становить 105 сторінок. Список використаних джерел налічує 56 найменувань і розміщений на 5 сторінках.

Характеристика суб'єкту дослідження (бази практики). Дослідження проведено на основі даних Департаменту фінансів Херсонської обласної державної адміністрації.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій здійснюють керівництво галузями управління, несуть відповідальність за їх розвиток. Структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій підзвітні й підконтрольні головам відповідних місцевих державних адміністрацій, а також органам виконавчої

влади вищого рівня.

Департамент фінансів Херсонської обласної державної адміністрації є структурним підрозділом обласної державної адміністрації, що утворюється Головою обласної державної адміністрації, є підзвітним та підконтрольним Голові обласної державної адміністрації і Міністерству фінансів України.

Основними завданнями Департаменту є: забезпечення реалізації державної бюджетної політики на регіональному рівні; підготовка пропозицій щодо фінансового забезпечення заходів соціально-економічного розвитку регіону; здійснення загальної організації та управління виконанням обласного та місцевих бюджетів області, координація діяльності учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Огляд джерел, що використані в роботі. Інформаційну базу дослідження складають відповідні законодавчі та нормативні акти, статистичні дані Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України, звітність Департаменту фінансів Херсонської обласної державної адміністрації.

Теоретичною та методологічною базою наукового дослідження є збірники наукових праць, нормативні документи, монографії, матеріали і тези наукових конференцій, періодичні видання, наукові статті, навчальні посібники.

В процесі дослідження особлива увага приділялася науковим розробкам таких вітчизняних вчених: І. Алексєєва, К. Васьківської, Г. Возняк, І. Волохової, В. Глуценка, В. Зайчикової, І. Запатріної, А. Кузнецової, М. Кульчицького, Л. Лисяк, А. Пелехатого, Ю. Радіонова, І. Ткачук, В. Тропіної, І. Чугунова та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи магістра обговорено на 2 науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2025 р.) та Всеукраїнській науково-практичній конференції «формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2025 р.).